

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดประสงค์ 2 ประการ ประการแรกคือ เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับผังเมืองลำปางในยุคสมัยใหม่ ประการที่สองคือ เพื่อหาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างปฏิบัติการผังเมือง และการบริหารจัดการพื้นที่เมืองเชิงนโยบายและในเชิงปฏิบัติในบริบททางประวัติศาสตร์ของในเขตผังเมืองลำปาง งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้แนวพินิจทางประวัติศาสตร์ (Historical approach) ผ่านเอกสารร่วมสมัยและการสัมภาษณ์บุคคล ที่อยู่ในช่วงเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ.2442-2557

ผลการศึกษา ประการแรกพบว่า ในระยะเวลากว่า 100 ปี การจัดการเกี่ยวกับพื้นที่เมืองลำปางเปลี่ยนแปลงพร้อมกับความทันสมัย (Modernity) ที่เปลี่ยนแปลงกิจกรรมและการใช้ที่ดินของเมืองในปัจจุบันที่แตกต่างกันไป โดยมีจุดเปลี่ยนสำคัญอยู่ 3 ประการนั่นคือ การมาถึงของรถไฟในปี 2459 ที่ทำให้เกิดย่านเมืองใหม่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมือง, การจัดตั้งเทศบาลเมืองลำปางในปี 2478 ที่ทำให้อำนาจท้องถิ่นสามารถจัดการพื้นที่เมืองของตนเองได้ และสุดท้ายคือ การประกาศเขตผังเมืองรวมในปี 2533 ที่ทำให้การจัดการพื้นที่เมืองถูกรวมศูนย์กลับไปสู่ส่วนกลางพร้อมกับการอำนาจครอบงำของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ในประการที่สองพบว่า การบริหารจัดการพื้นที่เมืองแยกไม่ออกจากอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจ โครงสร้างการเมืองที่รวมศูนย์ ไม่เป็นประชาธิปไตย และขาดเสถียรภาพ ย่อมส่งผลกระทบต่อนโยบายและความต่อเนื่องในการจัดการพื้นที่เมือง เมื่อพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518 ได้รวบรวมอำนาจการจัดการเกี่ยวกับผังเมืองกลับไปอยู่ในมือข้าราชการกระทรวงมหาดไทย และผู้เชี่ยวชาญ ทั้งยังมีขอบเขตที่หลวมช้อนกับหลายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การรวมศูนย์ทำให้การตัดสินใจและปฏิบัติการผังเมืองล่าช้าทั้งยังขาดประสิทธิภาพ จนทำให้การบริหารจัดการเมืองแยกขาดออกจากปฏิบัติการผังเมืองไปในที่สุด

Abstract

This research focuses on two purposes : first, the historical change of Lampang Urban Planning, second, the power relations between the practice of town planning and the management of city area by policy and action in historical context. This study is the qualitative research of which methodology is historical approach by the contemporary documents and the interview of people who participated in 1899-2013 A.D.

There are 2 results from the studies. First, over a century the management of Lampang city had been changed by Modernity from the city's activities and land use in several factors. There are 3 turning points that have caused the change of Lampang city. First, the opening of Lampang train station and railway transportation in 1916 that had built the new area at the southwest of the city. Second, the establishment of Lampang municipality in 1935 that decentralized the power to the people to govern themselves and manage their city. Finally, the making of Lampang Comprehensive plan in 1990 that re-centralized the power of city management back to the government and the expert of urban planning discipline. The second point, the management of city depended on the power of politics and economy. The political structure that had been centralized with long term undemocratic government and lack of stability affected the policy and continuity of the city management. Town planning acts in 1975 grasped back the authority of planning to the government and the expert of town planning. The town planning territory of Lampang comprehensive plan has been also overlapped by the several municipalities. The centralization causes the late of decision and action of town planning and less efficiency. Finally, the management of Lampang city was separated of the action of town planning practice.